

Agnieszka Rogozińska¹

MEDIACJA W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

Streszczenie: Artykuł omawia alternatywne metody rozwiązywania sporów Alternative Dispute Resolution (ADR): mediację, koncyliację, negocjacje i arbitraż (zwany także sądownictwem polubownym). W prawie polskim uregulowane są dwie spośród wskazanych metod, tj. mediacja i arbitraż. Omówiono miejsce mediacji i arbitrażu w polskim systemie prawnym, zasady postępowania mediacyjnego, a także szerokie spektrum zastosowania tego rodzaju rozwiązań zarówno w systemie karnym, jak i szeroko rozumianej dziedzinie życia społecznego.

Słowa kluczowe: alternatywne metody rozwiązywania sporów, mediacja, arbitraż, sprawiedliwość naprawcza, prawo, Polska

MEDIATION AND ARBITRATION IN THE POLISH LEGAL SYSTEM

Abstract: The article discusses alternative dispute resolution methods. Alternative Dispute Resolution (ADR): mediation, conciliation, negotiation and arbitration (also known as arbitration). Two of the indicated methods are regulated in Polish law, i.e. mediation and arbitration. The place of mediation and arbitration in the Polish legal system, principles of mediation proceedings as well as a wide range of applications of such solutions both in the criminal system and in the broadly understood field of social life were discussed.

Keywords: alternative methods of dispute resolution, mediation, arbitration, restorative justice, law, Poland

Wstęp

Wśród alternatywnych metod rozwiązywania sporów (*Alternative Dispute Resolution* - ADR) wyróżnia się mediację, koncyliację, negocjacje i arbitraż. Zapisy polskiego prawa regulują dwie spośród wymienionych metod, tj. mediację i arbitraż. Niniejszy artykuł ma na celu omówienie zasad mediacji oraz wskazanie jej miejsca w polskim systemie prawnym.

Przez pojęcie mediacji rozumiemy próbę doprowadzenia do ugodowego rozwiązania sporu, satysfakcjonującego obie strony konfliktu na drodze dobrowolnych negocjacji prowadzonych przy udziale osoby trzeciej, neutralnej wobec stron i ich konfliktu - mediatora, który wspiera przebieg negocjacji, łagodzi powstające napięcia i pomaga – nie narzucając stronom rozwiązania – w wypracowaniu porozumienia². Mediator jest osobą bezstronną,

¹ Doktor nauk społecznych (nauki o polityce). Zawodowo związana z Katedrą Bezpieczeństwa Narodowego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim. Mediator Polskiego Centrum Mediacji im. dr Janiny Waluk w Warszawie. Stały mediator przy Sądzie Okręgowym w Piotrkowie Trybunalskim

² „Przez mediację rozumie się dobrowolny i poufny proces, w którym fachowo przygotowana, niezależna i bezstronna osoba za zgodą stron pomaga im poradzić sobie z konfliktem. Mediacja pozwala jej uczestnikom określić kwestie sporne, zmniejszyć bariery komunikacyjne, opracować propozycje rozwiązań i - je-

która nie reprezentuje ani interesów pokrzywdzonego, ani sprawcy³. W trakcie mediacji to strony decydują o jej przebiegu, treści ewentualnej ugody i zawartych w niej warunkach, mediator jest przede wszystkim strażnikiem procedury mediacyjnej, tj. kontroluje, czy warunki ugody są zgodne z zapisami prawa i zasadami życia społecznego. W trakcie postępowania mediacyjnego mediator zachęca strony do nawiązania dialogu, unikania konfrontacji i szukania porozumienia. Strony same wybierają technikę rozwiązania sporu i odgrywają szczególnie aktywną rolę w samodzielnym dążeniu do znalezienia formuły porozumienia, która będzie dla nich najbardziej odpowiednia. Mediacja daje zatem możliwość wyjścia poza stanowisko o charakterze czysto prawnym i uzyskania zindywidualizowanego rozwiązania odpowiadającego prawdziwemu charakterowi sporu⁴.

Zasady mediacji

Mediacja opiera się na pięciu podstawowych zasadach: dobrowolności, akceptowalności, bezstronności, neutralności, poufności⁵.

1. Dobrowolność jako naczelną zasadą mediacji obowiązuje zarówno strony, jak i mediatora. Strony przystępują do postępowania mediacyjnego na podstawie własnej decyzji, ale również w dobrej wierze, tzn. z chęcią rozwiązania konfliktu. Mediator zobowiązany jest do poinformowania stron na wstępie postępowania mediacyjnego o tym, że mają prawo do odstąpienia od mediacji na każdym jej etapie;

2. Akceptowalność równoznaczna jest ze zgodą stron na osobę mediatora, jak i uznaniem dla zasad prowadzenia mediacji w trakcie jej przebiegu;

3. Bezstronność rozumiana jako nieopowiadanie się mediatora po żadnej ze stron konfliktu. Mediator nie powinien sugerować sposobu rozwiązania sporu, może natomiast zachęcać strony do wyrażania stanowisk i opinii oraz do negocjowania formy zadośćuczynienia czy też innych elementów ugody;

4. Neutralność rozumiana jako obowiązek mediatora do pozostania neutralny wobec sposobu rozwiązania sporu proponowanego przez strony. Mediator może jednak ocenić czy zawartemu porozumieniu można nadać klauzulę wykonalności, gdyby strony chciały zatwierdzić ugodę przed sądem;

śli taka jest wola stron - zawrzeć wzajemnie satysfakcjonujące porozumienie”. Definicja za: *Spółeczna Rada do Spraw Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości, Standardy prowadzenie mediacji i postępowania mediacyjnego uchwalone przez Radę w dniu 26 czerwca 2006 r.*, https://ms.gov.pl/Data/Files/_public/mediacje/adr1/adr_standardy_mediacji.rtf (dostęp: 02.02.2018).

³ M. Koszowski, *Prawno-etyczne aspekty wykonywania zawodu mediatora z uwzględnieniem standardów europejskich*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 2008, nr 77, s. 29–47; M. Koszowski, *Prawno-etyczne aspekty wykonywania zawodu mediatora (zasady etyki mediatora) z uwzględnieniem standardów europejskich*, „ADR Arbitraż i Mediacja”, 2008, nr 4, s. 103–117.

⁴ Cechy te odróżniają mediację od arbitrażu, w którym wyrok wydawany jest na podstawie właściwego prawa, a gdy strony wyraziły na to zgodę – z uwzględnieniem ogólnych zasad prawa i zasad słuszności. Wyrok wydawany jest przez arbitrow wybranych przez strony sporu lub według zasad przez nieustalonych, a strony mają obowiązek poddania się jego wskazaniom. Szarzej: *Arbitraż i Mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów. Materiały konferencyjne (Iwonicz Zdrój, 18–20.10.2007 r.)*, oprac. P. Nowaczyk, D. Sagan, T. Miśko, „ADR Arbitraż i Mediacja”, 2008, nr 1, s. 79–91; A. Jakubiak-Mirończuk, *Od modelu sądowego do modelu eksperckiego – rozwój instytucji arbitrażu w Polsce*, [w:] *Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i w praktyce. Wybrane zagadnienia*, red. S. L. Stadniczeńko, H. Duszka-Jakimko, Opole 2008, s. 93–109.

⁵ Za przepisami artykułu 183³ *Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego* (Dz.U. 1964, Nr 43, poz. 296, z późn. zm.) oraz artykułu 23a § 1 *Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego* (Dz.U. 1997, Nr 88, poz. 553).

5. Poufność rozumiana jako nieudostępnianie przez mediatora informacji dotyczących okoliczności, przebiegu i postanowień postępowania mediacyjnego osobom trzecim. Zasada ta dotyczy również stron mediacji – mogą one przekazać osobom trzecim tylko takie informacje, jakie wspólnie uzgodnią. Zgodnie z art. 259 *Kodeksu postępowania cywilnego* mediator nie może być świadkiem w czasie postępowania sądowego co do faktów, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji, chyba że strony zwolnią go z obowiązku zachowania tajemnicy mediacji.

Mediacja w polskim systemie prawnym

Mediacja może mieć zastosowanie w różnego rodzaju sporach, w których regulacje prawne przewidują możliwość zawarcia ugody, tj. sprawy karne, cywilne, gospodarcze, rodzinne, z nieletnim sprawcą czynów karalnych, pracownicze i administracyjne - na wniosek sądu, bądź zainteresowanych stron (jeszcze przed wszczęciem właściwego postępowania sądowego).

Idea mediacji, jako alternatywnej metody rozwiązywania konfliktów i sporów, po raz pierwszy pojawiła się w prawie polskim w *Ustawie z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych*⁶, następnie w *Kodeksie karnym* w 1997 r.⁷, *Ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich*⁸, w *Ustawie o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* w 2004 r.⁹, zaś od 10 grudnia 2005 r. instytucja mediacji funkcjonuje w sprawach cywilnych¹⁰.

W przypadku mediacji w sprawach cywilnych obowiązują regulacje przepisów: *Kodeksu postępowania cywilnego*¹¹, *Regulacja obowiązująca od 10 grudnia 2005 r. wprowadzona do Kodeksu postępowania cywilnego ustawą o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*¹², *Ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów*¹³, *Kodeks cywilny*¹⁴, *Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*¹⁵, *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym*¹⁶, *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie prowa-*

⁶ *Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych* (Dz.U. 1991, Nr 55 poz. 236).

⁷ *Ustawa z dnia 26 czerwca 1997 r., Kodeks karny* (Dz.U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

⁸ *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich* (Dz.U. 1982, Nr 35 poz. 228).

⁹ *Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o postępowaniu przed sądami administracyjnymi* (Dz.U. 2012, poz. 270 z późn. zm.).

¹⁰ *Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego* (Dz.U. 1964, Nr 43, poz. 296, ze zm.) - regulacja obowiązująca od 10 grudnia 2005 r., wprowadzona do *Kodeksu postępowania cywilnego* *Ustawą z dnia 28 lipca 2005 roku o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2005, Nr 172, poz. 1438 z późn. zm.)

¹¹ *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego* (Dz.U. 1964, Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)

¹² *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. 2005, Nr 172, poz. 1438 z późn. zm.)

¹³ *Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów* z dnia 10 września 2015 r. (Dz.U. 2015, poz. 1595).

¹⁴ *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny* (Dz.U. 1964, Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)

¹⁵ *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych* (Dz.U. 2005, Nr 167, poz. 1398, z późn. zm.)

¹⁶ *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym* (Dz.U. 2016, poz. 921).

dzenia listy stałych mediatorów¹⁷, Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁸, Ustawa o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich¹⁹.

Podstawową regulację mediacji w sprawach cywilnych zawierają przepisy art. 183¹ - 183¹⁵ Kodeksu postępowania cywilnego²⁰. Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów²¹ wprowadziła nowe regulacje w tym zakresie (w tym z obszaru prawa gospodarczego, prawa pracy i prawa rodzinnego). Celem nowelizacji było rozszerzenie i upowszechnienie wykorzystywania mediacji w sprawach cywilnych. Skutkiem zmian było szersze i częstsze wykorzystywanie mediacji, a co za tym idzie skrócenie i usprawnienie procesów sądowych oraz obniżenie kosztów sporów, zarówno po stronie obywateli, jak i państwa. Zmiany w procedurze układają się w etapy, w trakcie których przekazywana jest wiedza na temat polubownych metod rozwiązywania sporów: obowiązek informowania sądu już w pozwie o próbie zakończenia sporu polubownie, obowiązek pouczenia stron przez sąd o możliwości mediacji, nakłanianie stron do mediacji na każdym etapie postępowania, większa rola sędziego przy analizowaniu spraw, które mają potencjał do mediacji, nakazanie stronom udziału w postępowaniu informacyjnym dotyczącym mediacji, obciążenie strony niechętniej zawarciem ugody kosztami postępowania oraz zwrot opłat na skutek zawarcia ugody po przeprowadzeniu mediacji. Istotnym rozwiązaniem jest podniesienie zarówno prestiżu zawodu mediatora, jak i standardów wymaganych od mediatorów stałych oraz wprowadzenie mechanizmu ich weryfikacji.

Na ogół to sąd wyznacza mediatora z listy stałych mediatorów prowadzonych przez prezesa danego sądu okręgowego, choć strony mogą podjąć autonomiczną decyzję co do jego wyboru. Kierując sprawę do mediacji w zakresie prawa cywilnego sąd wyznacza czas jej trwania do trzech miesięcy, z możliwością przedłużenia tego terminu na zgodny wniosek stron. Po zakończeniu postępowania mediacyjnego mediator sporządza protokół, który wraz z ewentualną ugodą odsyła do sądu, który z kolei przeprowadza postępowanie w kierunku zatwierdzenia podpisanej ugody, a w przypadku wykonywania jej zapisów na drodze egzekucji (zadośćuczynienie materialne) nadaje jej klauzulę wykonalności. Ugoda podpisana przed mediatorem i zatwierdzona przez sąd jest równoznaczna z ugodą zawartą przed sądem, co nadaje jej pełnoprawny tytuł egzekucyjny²².

Wprowadzone zmiany nie oznaczają, że we wcześniejszym okresie nie było możliwości osiągnięcia przez strony postępowania sądowego kompromisu i ugodowego załatwienia sporu. Wskazać można choćby na rozwiązania przyjęte w *Kodeksie postępowania cywilnego*, nakładające na sąd powinność dążenia do ugodowego załatwienia spraw, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, czy też nałożony na sędziego - przewodniczącego obowiązek skłaniania stron do pojednania, zwłaszcza na pierwszym posiedzeniu²³.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie prowadzenia listy stałych mediatorów (Dz.U. 2016, poz. 122).

¹⁸ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. 2001, Nr 98, poz. 1070).

¹⁹ Ustawa z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. 2016, poz. 1823).

²⁰ Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964, Nr 43, poz. 296, ze zm.)

²¹ Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz.U. 2015, poz. 1595).

²² Art. 183(15) § 1 Kodeksu postępowania cywilnego: „Ugoda zawarta przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd ma moc prawną ugody zawartej przed sądem. Ugoda zawarta przed mediatorem, którą zatwierdzono przez nadanie jej klauzuli wykonalności jest tytułem wykonawczym”.

²³ Patrz: przypis 15.

Obowiązujące przepisy *Kodeksu postępowania cywilnego* stwarzały i nadal stwarzają także możliwość - w drodze zawezwania na próbę ugody – uregulowania spraw cywilnych, których charakter na to pozwala, drogą ugody zawartej jeszcze przed wniesieniem pozwu. Do sądu należy zaś ocena, czy treść ugody jest zgodna z prawem, zasadami współżycia społecznego lub czy nie zmierza do obejścia prawa.

W mediacjach w sprawach administracyjnych obowiązują zapisy Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi²⁴ oraz *Kodeksu postępowania administracyjnego*²⁵. W tym ostatnim przypadku ustawodawca dopuścił możliwość mediacji tak między stronami postępowania, jak również pomiędzy stronami a organami administracji publicznej, przed którym sprawa się toczy²⁶. Wprowadzenie możliwości mediacji w tym zakresie zapobiega możliwości wszczęcia postępowania odwoławczego lub sądowo-administracyjnego poprzez wypracowywanie wspólnego stanowiska przez stronę i organ administracji.

Mediacje w sprawach karnych prowadzone są w oparciu o *Kodeks postępowania karnego*²⁷, *Kodeks karny*²⁸, *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych*²⁹, *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym*³⁰, *Kodeks karny wykonawczy*³¹. W przypadku postępowania karnego proces mediacyjny nie powinien trwać dłużej niż miesiąc (nie wliczając do tego okresu czasu trwania postępowania przygotowawczego). Po zakończeniu mediacji mediator sporządza sprawozdanie z jej przebiegu, które wraz z ewentualnie wypracowaną przez strony ugodą dostarcza instytucji kierującej sprawę do postępowania mediacyjnego.

W zakresie mediacji w sprawach nieletnich zastosowanie ma *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich*³², *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich*³³, *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach*

²⁴ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, (Dz.U. 2002, Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.)

²⁵ Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017, poz. 935).

²⁶ *Ibidem*, art. 96a § 4.

²⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, Nr 88, poz. 553), regulacja obowiązująca od 1 lipca 2003 r., wprowadzona do Kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. (Dz.U. 2003, Nr 17, poz. 155 z późn. zm.)

²⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 1997, Nr 88, poz. 553, z późn. zm.)

²⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz.U. 2015, poz. 716).

³⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (Dz.U. 2003, Nr 108, poz. 1026).

³¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. 1997, Nr 90, poz. 557 z późn. zm.), mediację wprowadzono na mocy Ustawy z 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2003, Nr 142, poz. 1380).

³² Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. 2016, Nr 35, poz. 228).

³³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich (Dz.U. 2001, Nr 56, poz. 591).

nieletnich³⁴ oraz *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie wynagrodzeń kuratorów zawodowych i aplikantów kuratorskich*³⁵.

Mediacja stała się instytucją postępowania z nieletnimi na mocy – obowiązującej od 29 stycznia 2001 r. – ustawy z 15 września 2000 r. nowelizującej przepisy *Ustawy z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich*. W ustawie tej znalazł się zapis zamieszczony w *Przepisach ogólnych (Dział I)*, upoważniający sąd rodzinny do kierowania spraw do postępowania mediacyjnego. Decyzja ta zależy od uznania sądu: „sąd rodzinny może”, ale warunkiem *sine qua non* jest inicjatywa lub zgoda pokrzywdzonego i nieletniego³⁶.

Zgodnie z art. 3a § *Ustawy* podmiotami uprawnionymi do prowadzenia postępowań mediacyjnych są instytucje lub osoby godne zaufania, które odpowiadają wymogom określonym w powołanym wyżej rozporządzeniu. Są nimi m.in. instytucje, do których zadań statutowych należy działalność w zakresie mediacji, resocjalizacji, poradnictwa wychowawczego i pomocy psychologicznej, diagnozy psychologicznej, profilaktyki przestępczości oraz ochrony wolności i praw człowieka, które posiadają wpis na listę prezesa sądu okręgowego, a także – bez obowiązku wpisu – rodzinne ośrodki diagnostyczno-konsultacyjne.

Podsumowanie

Postępowania sądowe rzadko kończą się w wyniku zawarcia ugody. Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest z pewnością fakt, że oficjalność procedur sądowych, atmosfera sali sądowej nie sprzyjają pojednaniu, nie pozwalając również stronom na zrozumienie istoty problemu. Dodatkowo, w warunkach jawności rozprawy oprócz sędziego, protokolanta, samych stron na sali mogą znajdować się jako publiczność osoby trzecie, niezwiązane z żadną ze stron procesu, co dodatkowo powoduje wzrost napięcia, lęku i brak poczucia bezpieczeństwa.

Instytucja mediacji na linii ofiara – sprawca jako forma sprawiedliwości naprawczej powstała z potrzeby zadośćuczynienia pokrzywdzonemu za wyrządzoną szkodę i doznaną krzywdę. Złamanie prawa wyrównuje się poprzez naprawienie szkody, a pokrzywdzony w aktywny sposób uczestniczy w podjęciu decyzji o rodzaju zadośćuczynienia – ważne są jego problemy i potrzeby. W trakcie mediacji zwraca się szczególną uwagę na zrozumienie przez sprawcę krzywdy, jaką wyrządził osobie pokrzywdzonej oraz na wzięcie przez sprawcę odpowiedzialności za naprawienie szkody i zadośćuczynienie. Jest to o tyle istotne, że w tradycyjnej sprawiedliwości karnej główny punkt ciężkości skupiony jest przede wszystkim na przestępstwie i przestępcy, a fakt nieprzestrzegania prawa wyrównuje się poprzez przewidzianą prawem sankcję opartą na ukaraniu sprawcy. Zadośćuczynienie dla pokrzywdzonego, jak i jego oczekiwania i potrzeby w ogóle nie są brane pod uwagę³⁷.

³⁴ *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz.U. 2016, poz. 863).*

³⁵ *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia z 23 grudnia 2002 r. w sprawie wynagrodzeń kuratorów zawodowych i aplikantów kuratorskich (Dz.U. 2002, Nr 239, poz. 2037 z późn. zm.).*

³⁶ Art. 3a § *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 15 września 2000 r.* (Dz.U. 2000, Nr 91, poz. 1010).

³⁷ Szerzej: K. Potaczała, *Diagnozowanie i rozwiązywanie sytuacji konfliktowych między nieletnim sprawcą przestępstwa a ofiarą przez postępowanie mediacyjne*, [w:] *Terapia w resocjalizacji. Cz. 1, Ujęcie teoretyczne*, red. A. Rejzner, P. Szczepaniak, Warszawa 2009; J. Latała, *Od idei odwetu po sprawiedliwość naprawczą. Rozważania nad resocjalizacyjnym charakterem instytucji mediacji po wyroku jako formy sprawiedliwości naprawczej*,

https://ms.gov.pl/Data/Files/_public/probacja/2010/nr2/2latala.pdf (dostęp: 2.02.2018).

W konfliktach, których podłożem są czyny zabronione pod groźbą kary mediacja ma znaczenie szczególne. Przede wszystkim ma doprowadzić do złagodzenia lub nawet zniwelowania bezpośrednich negatywnych dla ofiary skutków przestępstwa, określanych mianem wiktyimizacji pierwotnej, a także – co bardzo ważne – ma osłabić albo wyeliminować zjawisko tzw. wiktyimizacji wtórnej, którego przejawami są dodatkowy stres i cierpienie ofiary wynikające z niewłaściwego odnoszenia się do niej przez otoczenie społeczne, a zwłaszcza przez przedstawicieli agend ścigania i wymiaru sprawiedliwości³⁸.

Mediacja jest również szansą dla tych, którzy nie potrafią znaleźć sposobu na rozwiązanie konfliktu bez udziału osób trzecich. Pozwala stronom pozostającym w sporze na znaczną aktywność w kształtowaniu postępowania, które ma rozstrzygnąć ich spór. Dla stron pozostających w stałych relacjach (rodziny, sąsiedzkie, handlowe) najwyższą zaletą jest możliwość budowania co najmniej neutralnych kontaktów w przyszłości. Mediacja, która prowadzona jest poza sądem daje możliwość rozmowy o problemach i konfliktach w neutralnej, a nawet przyjaznej atmosferze, sprzyjającej swobodnym wypowiedziom stron oraz rozładowaniu emocji. Mediacja bowiem, zgodnie ze wskazaniem eksperta Rady Europy ds. Mediacji i Sprawiedliwości Naprawczej Martin'a Wright'a, to proces ludzki, nie sądowy, który unowocześnia proces karny i budzi szacunek dla sprawiedliwości³⁹.

Bibliografia:

- Arbitraż i Mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów. Materiały konferencyjne (Iwonicz Zdrój, 18–20.10.2007 r.)*, oprac. P. Nowaczyk, D. Sagan, T. Miśko, „ADR Arbitraż i Mediacja”, 2008, nr 1, s. 79–91.
- Bieńkowska E., Mazowiecka L., *Ofiara przestępstwa w dokumentach międzynarodowych*, Warszawa 2009.
- Jakubiak-Mirończuk A., *Od modelu sądowego do modelu eksperckiego – rozwój instytucji arbitrażu w Polsce*, [w:] *Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i w praktyce. Wybrane zagadnienia*, red. S. L. Stadniczeńko, H. Duszka-Jakimko, Opole 2008.
- Koszowski M., *Prawno-etyczne aspekty wykonywania zawodu mediatora z uwzględnieniem standardów europejskich*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 2008, nr 77, s. 29–47.
- Koszowski M., *Prawno-etyczne aspekty wykonywania zawodu mediatora (zasady etyki mediatora) z uwzględnieniem standardów europejskich*, „ADR Arbitraż i Mediacja”, 2008, nr 4, s. 103–117.
- Potaczała K., *Diagnozowanie i rozwiązywanie sytuacji konfliktowych między nieletnim sprawcą przestępstwa a ofiarą przez postępowanie mediacyjne*, [w:] *Terapia w resocjalizacji. Cz. 1, Ujęcie teoretyczne*, red. A. Rejzner, P. Szczepaniak, Warszawa 2009.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz.U. 2016, poz. 863)*.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (Dz.U. 2003, Nr 108, poz. 1026)*.

³⁸ Pojęcie to definiuje *Rekomendacja Komitetu ministrów Rady Europy dla Państw Członkowskich w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw z 14 czerwca 2006 r.*, tekst polski patrz: E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, *Ofiara przestępstwa w dokumentach międzynarodowych*, Warszawa 2009, pkt II.2.5.

³⁹ Cyt. za: http://mediator.org.pl/o_mediacji/2/ (dostęp: 2.02.2018).

- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich (Dz.U. 2001, Nr 56, poz. 591).*
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz.U. 2015, poz. 716).*
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia z 23 grudnia 2002 r. w sprawie wynagrodzeń kuratorów zawodowych i aplikantów kuratorskich (Dz.U. 2002, Nr 239, poz. 2037 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz.U. 2016, poz. 921)*
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie prowadzenia listy stałych mediatorów (Dz.U. 2016, poz. 122).*
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964, Nr 43, poz. 296, ze zm.)*
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. 1964, Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)*
- Ustawa z dnia 23 września 2016 r. o pozasądowym rozwiązywaniu sporów konsumenckich (Dz.U. 2016, poz. 1823).*
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 2001, Nr 98, poz. 1070).*
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2005, Nr 172, poz. 1438 z późn. zm.)*
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. 2002, Nr 153, poz. 1270, z późn. zm.)*
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 1997, Nr 88, poz. 553, z późn. zm.)*
- Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. 1991, Nr 55, poz. 236).*
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. 1982, Nr 35, poz. 228).*
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2017, poz. 935).*
- Ustawa z dnia 10 września zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów z dnia 10 września 2015 r. (Dz.U. 2015, poz. 1595).*

Strony internetowe:

http://mediator.org.pl/o_mediacji/2/.

https://ms.gov.pl/Data/Files/_public/mediacje/adr1/adr_standardy_mediacji.rtf.

Latała J., *Od idei odwetu po sprawiedliwość naprawczą. Rozważania nad resocjalizacyjnym charakterem instytucji mediacji po wyroku jako formy sprawiedliwości naprawczej*, https://ms.gov.pl/Data/Files/_public/probacja/2010/nr2/2latala.pdf.